

Gospodarowanie odpadami – jak w praktyce skorzystać z zielonych inspiracji?

7 XII 2023

BARTOSZ ROMOWICZ

Posel na Sejm RP, Burmistrz Ustrzyk Dolnych w l. 2014–2023

Rozwój lokalny jest obszarem, którego specyfika wymaga podejmowania rozwiązań „szytych na miarę” danej wsi, miasta czy gminy. Nie oznacza to jednak, że nie warto szukać wartościowych inspiracji. Najlepszym tego przykładem są Ustrzyki Dolne, których samorządowcy, wobec wyzwania stworzenia kompleksowej polityki gospodarowania odpadami komunalnymi, korzystali z najlepszych wzorców europejskich, m.in. z Zielonej Stolicy Europy roku 2021, czyli fińskiego Lahti. Jakie wnioski z nich wyciągnęli? Na ile taka wymiana doświadczeń ma sens i może inspirować do podobnych działań we własnej społeczności?

Rozmowę prowadzi Marcin Wandałowski, redaktor publikacji Kongresu Obywatelskiego.

Od czego zaczęły się problemy miasta z odpadami komunalnymi?

Problem z zagospodarowaniem odpadów w Ustrzykach Dolnych (i wokół nich) ma długą historię. Do przemyślenia tego wyzwania zupełnie na nowo skłoniła nas zmiana prawa w 2017 roku. W związku z nowymi wymogami byliśmy zmuszeni wozić odpady z frakcji zmieszanej do dużych ośrodków (Przemyśl, Rzeszów), żeby tam zostały one poddane obróbce. Nie muszę chyba dodawać jak ogromne koszty to generowało. Rozwiązaniem wydawała się inwestycja w spalarnię śmieci, ale nie mieliśmy dobrego rozeznania, jakie są wady i zalety różnych dostępnych na rynku technologii – podjęcie decyzji, które rozwiązanie będzie optymalne stanowiło dla nas trudność. A z perspektywy takiej gminy jak nasza, jest to niemała inwestycja. Chcieliśmy rozwiązać ten problem racjonalnie pod względem ekonomicznym i przy akceptacji mieszkańców. Szukając eksperckiego wsparcia, trochę przypadkowo, znaleźliśmy w internecie informacje o programie „Zielony lider” organizowanym przez Fundację Sendzimira. Naszą uwagę zwróciła atrakcyjna formuła programu obejmująca m.in. liczne spotkania, bogaty wachlarz szkoleń czy doradztwo indywidualne.

„Zielony Lider” jest cyklicznym, rocznym programem Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności, realizowanym przez Fundację Sendzimira, który wspiera lokalne liderki i lokalnych liderów w działaniach na rzecz ochrony środowiska oraz mitygacji i adaptacji do zmiany klimatu, a także skutecznym pozyskiwaniu funduszy na ich realizację. Elementem programu jest projekt „Sieć doradców. Fundusze dla klimatu” – ogólnopolski system informowania i doradztwa odnośnie funduszy na ochronę środowiska i klimatu, koordynowany przez Ogólnopolską Federację Organizacji Pozarządowych (OFOP).

Kolejna edycja „Zielonego Lidera” rozpocznie się w 2024 roku, więcej informacji:
<https://zielonylider.org/>

Nowe wyzwania oraz zmieniające się warunki (choćby prawne) wymagają chyba od samorządowców ciągłego rozwijania kompetencji?

To prawda, odpowiedzialny samorządowiec musi o to dbać, śledzić trendy, rozumieć co pociągną za sobą zmiany w prawie. Jako burmistrz już wcześniej realizowałem szereg projektów związanych z gospodarką odpadami komunalnymi, finansowanych zarówno z budżetu samorządowego, jak również zewnętrznych – krajowych i zagranicznych – środków. Udział w programie miał być kolejnym krokiem rozwoju na tej ścieżce.

Budowa pełnej, nowoczesnej i optymalnej z punktu widzenia całego regionu koncepcji gospodarki odpadami komunalnymi stanowiła w ostatnich latach jeden z moich najważniejszych priorytetów jako samorządowca. Wyzwanie to spoczywa właśnie na barkach samorządów, a w jego zakresie znajdują się działania takie jak m.in. opracowanie wspólnej koncepcji utylizacji odpadów, optymalizacji transportu oraz ogólnej minimalizacji kosztów.

Obszar ten jest dla nas szczególnie ważny, gdyż będąc gminą turystyczną, obok dbania o jakość życia mieszkańców, zależy nam też na tym, by być postrzeganymi jako gmina czysta, ekologiczna, kładąca nacisk na ochronę środowiska.

“ **Obszar gospodarki odpadami komunalnymi jest dla nas szczególnie ważny, gdyż będąc gminą turystyczną, obok dbania o jakość życia mieszkańców, zależy nam też na tym, by być postrzeganymi jako gmina czysta, ekologiczna, kładąca nacisk na ochronę środowiska.**

Kto wszedł w skład Waszego projektowego zespołu?

Wytypowaliśmy do niego osoby znające zagadnienia związane z gospodarką odpadami na poziomie lokalnym, a także zasady i możliwości pozyskania dotacji na tzw. zielone przedsięwzięcia. Dlatego też w zespole znaleźli się: zastępca kierownika Wydziału Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska, Beata Besz, kierownik Wydziału Pozyskiwania Środków Zewnętrznych i Obsługi Inwestora, Małgorzata Gądela, a także ja. Zdecydowałem się zostać członkiem zespołu, by zagwarantować wysoki poziom decyzyjności.

Jaki był Wasz główny cel?

Do programu przystąpiliśmy z zamiarem rozwiązania problemu nadmiernej ilości generowanych w naszej gminie odpadów komunalnych. Zależało nam na tym, by dowiedzieć się, jak skutecznie edukować mieszkańców, by mieli świadomość, jakie są koszty utylizacji, odbioru i przetwórstwa odpadów. Chcieliśmy także zweryfikować sensowność planowanej przez nas inwestycji w postaci lokalnej biogazowni.

Jak przebiegał Wasz udział w programie?

Jego przekrój był bardzo szeroki – uczestniczyliśmy w warsztatach, otrzymaliśmy rzeczowe wsparcie ze strony doradców Fundacji Sendzimira, jednak szczególną wartością były wizyty studyjne, które pozwoliły nam zapoznać się z rozwiązaniami wdrażanymi w Polsce, jak i poza granicami kraju.

W Polsce odwiedziliśmy trzy miejsca – budowę Zakładu Termicznego Przekształcania Odpadów w Gdańsku, funkcjonującą na terenie Gdańskiej Oczyszczalni Ścieków elektrownię biogazową oraz instalacje do termicznego przetwarzania odpadów, a także innowacyjną biogazownię rolniczą III generacji, działającą przy Rolniczo-Sadowniczym Gospodarstwie Doświadczalnym w Przybrodzie.

W pierwszym z nich zapoznaliśmy się z elektrociepłownią, której paliwem są odpady stanowiące nienadające się do recyklingu pozostałości po procesie sortowania. Zgodnie z prawem – nie można ich składować. W drugim z miejsc zaprezentowano nam sposób działania funkcjonujących tam instalacji, natomiast w ostatnim mieliśmy okazję zapoznać się z jedną z najnowocześniejszych w Polsce instalacji wykorzystujących proces fermentacji.

Co udało się Wam wynieść z tych wizyt studyjnych?

Spotkania miały istotny wpływ na podejmowane w późniejszym czasie przez Gminę Ustrzyki Dolne decyzje związane z gospodarowaniem odpadami komunalnymi. Wszystkie odwiedzone miejsca stanowiły dla nas inspiracje i wzbogaciły naszą wiedzę dotyczącą rozpoznawanego tematu.

Największe znaczenie miała dla nas wizyta w Przybrodzie, gdzie cały proces biotechnologiczny zachodzący w biogazowni jest nadzorowany przez pracowników Pracowni Ekotechnologii Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, będącą jedną z największych tego typu jednostek w Europie. Z perspektywy stricte samorządowej, bardzo istotne było to, że mieliśmy możliwość przedyskutowania we wszystkich zwiedzanych miejscach finansowego aspektu inwestycji komunalnych.

Zdecydowaliśmy się zlecić naukowcom z Uniwersytetu Rolniczego w Poznaniu przygotowanie ekspertyzy weryfikującej, czy w Ustrzykach da się zastosować technologię biogazowni wzorowaną na instalacji w Przybrodzie. Jeśli wskażą, że to możliwe, Urząd zleci im wykonanie studium wykonalności inwestycji.

Wspominał Pan również, że udało się Wam odbyć również zagraniczną wizytę studyjną...

Owszem, w jej ramach odwiedziliśmy Finlandię, a konkretniej: Zieloną Stolicę Europy roku 2021, czyli Lahti. Podczas wizyty spotkaliśmy się z przedstawicielami organizacji Green Lahti, którzy opowiedzieli nam o specyfice miasta, inwestycjach i programach edukacyjnych w zakresie szeroko pojętej ekologii, jakie są w tym miejscu podejmowane, a także z lokalnymi samorządowcami, którzy przedstawili nam swoje rozwiązania w zakresie tzw. zielonego miasta. Owocem spotkania było m.in. zainicjowanie współpracy partnerskiej naszych miast.

Oprócz samych spotkań, udało nam się też odwiedzić kilka inspirujących miejsc. Jednym z nich była wizyta w Salpakierto, gdzie zapoznaliśmy się z lokalnym systemem gospodarowania odpadami komunalnymi. Ich model to naprawdę inspirujący wzór, gdyż w Lahti jedynie 1% odpadów jest składowanych, natomiast pozostałe są odzyskiwane i ponownie wykorzystywane. Jest to możliwe dzięki ich sortowaniu na te, które będą nadawały się do re-użytku, jak np. tworzywa sztuczne oraz na te, które będą służyły do wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej.

Kolejną odwiedzoną przez nas placówką była Lahti Energi, gdzie w szczegółowy sposób zapoznaliśmy się z możliwościami technologicznymi odzysku energii z odpadów. W ramach tej wizyty odwiedziliśmy wszystkie części zakładu, gdzie szczegółowo pokazano nam cały zachodzący tam proces. Przenalizowane zostały takie kwestie, jak m.in. budowa instalacji, poniesione nakłady inwestycyjne, zagospodarowywane frakcje czy efektywność zastosowanych rozwiązań. Ostatnim miejscem, które wizytowaliśmy był natomiast Geoparku Salpausselkä. Rozmawialiśmy tam o tematyce m.in. tzw. zielonego miasta, promocji zdrowego stylu życia oraz – szerzej – koncepcji zrównoważonego rozwoju.

Która z wizyt dała Państwu najwięcej i dlaczego?

Myślę, że wizyta w Lahti – to tam uświadomiliśmy sobie istotę pracy u podstaw, czyli dialogu z mieszkańcami. Zmieniliśmy swój sposób myślenia, doceniając wagę edukacji w zakresie ochrony środowiska oraz komunikacji z lokalną społecznością. Ogromne

wrażenie zrobił na nas wpływ, jaki wysoka świadomość ekologiczna wśród najmłodszych dzieci przekłada się np. na stopień wysortowania odpadów (które w Lahti są sortowane aż na 12 frakcji).

“ **Podczas wizyty studyjnej w Lahti uświadomiliśmy sobie istotę pracy u podstaw, czyli dialogu z mieszkańcami. Zmieniliśmy swój sposób myślenia, doceniając wagę edukacji w zakresie ochrony środowiska oraz komunikacji z lokalną społecznością.**

Czy przełożyło się to na pewne konkretne działania podjęte przez Wasz samorząd?

Zainspirowani tym doświadczeniem zorganizowaliśmy konkurs dla wszystkich placówek edukacyjnych w naszej gminie, którego celem było wygenerowanie jak najmniejszej ilości odpadów zmieszanych. Zwycięska szkoła otrzymała nagrodę w kwocie 20 tys. zł, która w całości musiała zostać przeznaczona na kampanię edukacyjną z zakresu ochrony środowiska. We wszystkich szkołach podstawowych w gminie wprowadziliśmy również obowiązkową praktyczną edukację ekologiczną, w której od września 2022 uczestniczą uczniowie. To nie są nudne „pogadanki” ale nauka w praktyce – dzieci są zabierane np. do sortowni czy przedsiębiorstwa komunalnego, aby zobaczyć, jak wyglądają realne działania proekologiczne.

Zwiększyliśmy również nacisk na prawidłową segregację odpadów u mieszkańców, stosując system podpatrzony z Lahti. Gdy odpady są źle posegregowane, firma, która je odbiera umieszcza żółtą kartkę na nowym worku pozostawianym pod tym adresem. Odpady są zatem odbierane, ale ostrzegamy w ten sposób, że jest to ostatni raz. Jeżeli dana frakcja jest nadal błędnie segregowana, to przyklejamy czerwoną kartkę i tak oznaczone worki nie są zabierane.

Nie mniej ważny jest również przykład, jaki sami staramy się dawać mieszkańcom. I tak też, pod wpływem zajęć o „Zielonym Biurze” zdecydowaliśmy się na:

- 1) rezygnację w Urzędzie z plastikowych butelek z wodą i wody z dystrybutorów na rzecz „kranówki” (po zainstalowaniu filtrów), osoby jadące „w teren” korzystają z wody w szklanych butelkach zwrotnych;

- 2) zaostrenie segregacji odpadów w urzędzie – poprzez likwidację koszy w pokojach i postawienie na korytarzach koszy na selektywną zbiórkę; przeprowadziliśmy także szkolenie z segregacji odpadów dla wszystkich urzędników (skorzystało z niego 60 osób);
- 3) wprowadzenie ekologicznych gadżetów – papierowych ołówków, drewnianych breloczków zamiast plastikowych itp.

Czy poleciliby Pan udział w programie „Zielony Lider” innym gminom?

Zdecydowanie tak, co zresztą już robimy. Wielokrotnie promowaliśmy program wśród innych samorządów, a także mieszkańców gminy Ustrzyki Dolne. Uważamy, że uczestnictwo w nim to doskonała okazja do nauki, podniesienia własnych kompetencji oraz nawiązania nowych, inspirujących znajomości. Tym bardziej cieszy nas więc fakt, że kolejny zespół z obszaru gminy – tym razem jedna z lokalnych organizacji pozarządowych – bierze udział w jego aktualnej edycji.

Niech najlepszą rekomendacją będzie nasza historia – jestem przekonany, że bez wsparcia ze strony „Zielonego Lidera”, nie mielibyśmy okazji do wzięcia udziału w tak profesjonalnych i cennych szkoleniach oraz doradztwie. U nas, podobnie jak wielu gminach, bieżące zadania pochłaniają znaczną część ograniczonego budżetu, przez co podróże lub wizyty studyjne schodzą często na dalszy plan. Mam wrażenie, że bez wsparcia programu byłoby nam trudno o realizację założonych celów, jak np. dialog z mieszkańcami i edukacja ekologiczna, w takim zakresie, w jakim udało nam się to zrobić.

“ **U nas, podobnie jak wielu gminach, bieżące zadania pochłaniają znaczną część ograniczonego budżetu, przez co podróże lub wizyty studyjne schodzą często na dalszy plan. Mam wrażenie, że bez wsparcia programu byłoby nam trudno o realizację założonych celów, jak np. dialog z mieszkańcami i edukacja ekologiczna, w takim zakresie, w jakim udało nam się to zrobić.**

O rozmówcy

Bartosz Romowicz – poseł na Sejm RP X kadencji. Z wykształcenia prawnik i ekonomista. Absolwent Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II na kierunkach: ekonomia (studia magisterskie) i prawo (studia magisterskie i doktoranckie). Wykładowca akademicki w Wyższej Szkole Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie. Absolwent studiów podyplomowych Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie na kierunku rachunkowość i finanse. Posiada tytuł zawodowy Master of Business Administration (MBA), a także certyfikat Ministra Finansów uprawniający do usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych. W latach 2014–2023 pełnił funkcję Burmistrza Ustrzyk Dolnych.